

System komunikacji naukowej w Polsce

Marek Niezgódka
ICM, Uniwersytet Warszawski
marekn@icm.edu.pl

Otwarte zasoby wiedzy, Kraków, 15.06.2011

Zakres

- Całokształt komunikacji naukowej i akademickiej
- Dostępność zasobów wiedzy – w formie elektronicznej
- Nowe zasady prawne wspierające modele otwarte
- Przesunięcie miejsca ponoszenia kosztów: od ostatecznego użytkownika do autora

Ustrukturyzowane zasoby wiedzy

- Dostępność:
  - Kolekcje wydawnicze:
    - czasopisma
    - książki (wkrótce)
  - Dane naukowe: bazy danych
  - Znaczenie trwałości zagwarantowanej dostępności zasobów
- Zasoby otwarte:
  - Polskie wydawnictwa akademickie
  - Archiwalia
  - Osobne tytuły

Repozytoria

- Nowe infrastruktury badawcze:
  - Przekroje dziedzinowe vs. instytucjonalne
- Kategorie:
  - Publikacje naukowe
  - Dane naukowe
  - Oprogramowanie naukowe
- Biblioteki cyfrowe: znaczenie inicjatyw lokalnych, regionalnych i ich federacji

Programy strategiczne

- SYNAT: utworzenie platformy systemu informacyjnego nauki, techniki i dziedzictwa (2010-2013) – program NCBiR
- OpenAIRE: Open Access Infrastructure for Research in Europe, UE PR7 www.openaire.eu
  - System integrujący repozytoria instytucjonalne i udostępniający repozytorium wspólne
  - Clause 39, umowy projektów ERC lub PR7+
- Zakres zobowiązań państwa: edukacja, otwarty rząd

Podstawy prawne, rekomendacje

- Otwarte mandaty publikacyjne:
  - USA: NIH, liczne uniwersytety, agencje federalne
  - UE: m.in., Belgia, Dania, Szwecja
  - Fundacje prywatne: Wellcome Trust, HHMI
- Model prawny: Creative Commons ...
- Publikowanie na licencji niewyłącznej w miejsce Copyright

Kilka wyjaśnień

- Mandat otwarty nie jest równoznaczny z obowiązkiem odkrywania się
- Mandat dotyczy wyłącznie materiałów opublikowanych
- Ocena naukowa może dotyczyć jedynie zasobów opublikowanych

- Natomiast:
  - potrzeba świadomego rozwoju metodyki ewaluacji naukowej:
    - Nowe wymiary: poziom widoczności dokumentacji wyników naukowych w sieci (obecność, odbiór, efekty wtórne)
    - Znaczenie poziomu zewnętrznego użytkowania (pobrania, czytanie, ...)

Dane naukowe: nowa infrastruktura badawcza

- Składowa zintegrowanej e-infrastruktury nauki
- Element chmury („cloud”) – nowego paradygmatu informatycznego:
  - System serwisów rozproszonych
  - Elastyczność, adaptacyjność, skalowalność
- UE: *Digital agenda 2020*:
  - GRDI 2020
  - Oficjalne stanowisko: szereg dokumentów i wypowiedzi

e-Infrastruktura Nauki: 2020-2030

- Zharmonizowana infrastruktura danych nauki i gospodarki
- Radykalna racjonalizacja i przyspieszenie procesów poznawczych w skali globalnej
- Nowe klasy i jakość użycia danych
- Fundatorzy określają strategię(e) użycia danych
- Demokratyzacja dostępności danych
- Wyeliminowanie fragmentacji danych i innych zasobów infrastruktury
- W tym celu: rozwój nauki o złożonych e-infrastrukturach i zachodzących w nich procesach

Rekomendacje: HLEG, Komisja Europejska, 2010-2011

Polska: ważne decyzje

- Co, kto, kiedy je podejmie???
- Forma otwartego mandatu:
  - Publikacje, dane naukowe, oprogramowanie
- Struktura operacyjna:
  - Wirtualna Biblioteka Nauki
  - Repozytoria
  - Biblioteki cyfrowe
  - Model utrwalonego finansowania
  - Zakres potrzebnej formalizacji procedur

Konkurencyjność, widoczność i przejrzystość nauki (perspektywa Polski)

- Duża liczba lokalnych wydawnictw naukowych (ograniczona propagacja)
- Brak znaczących mandatów otwartych
- Zapóźnienie rozwoju repozytoriów otwartych
- Jawność – wciąż mocno ograniczona
- Niska świadomość środowiskowa (m.in. Copyright)

Naturalne pytanie: Jak to się ma do sytuacji międzynarodowej?

- Znikomy udział polskich naukowców afiliowanych w Polsce wśród najwyżej cytowanych

Nowe możliwości, nowe inicjatywy

- Open Choice: status OA publikacji polskich autorów, bez kosztu dla samych autorów (Springer, od 06.2010)
- Projekt systemowy MNiSW:
  - Plan jednolitej dokumentacji publikacyjnej
  - Plan wspólnego indeksu bibliograficznego
- Uwarunkowania:
  - Otwarte mandaty publikacyjne instytucji finansujących badania naukowe (KIEDY? KTO?)
  - Wewnętrzne mandaty publikacyjne instytucji akademickich
  - Co z danymi naukowymi?

Polskie debaty o otwartości

- Instytucje akademickie: KRASP – miękkie deklaracje, uczelnie – brak jednoznacznych stanowisk
- Deklaracja Berlińska nt. otwartości
- IFAP Polski Komitet ds. UNESCO: regres
- Prace legislacyjne i uświadamiające, Zespół Doradców Strategicznych M. Boniego

- Rozbieżność poglądów i stanowisk:
  - Wiedza jako dobro publiczne vs. wiedza jako towar
  - Przyjęcie rozwiązań mandatoryjnych w zakresie otwartego dostępu
  - www.otwartanauka.pl : **Przewodnik po Otwartej Nauce**

Co dalej?

- Promocja i propagowanie naukowych wydawnictw OA wysokiej jakości (referencje: Niemcy, Holandia)
  - Mandaty otwarte na różnym poziomie
  - Transformacja podstaw systemu ewaluacyjnego nauki
  - Czytelnictwo:
    - edukacja
    - wyrównywanie szans
    - podnoszenie konkurencyjności : indywidualnej, instytucjonalnej, kraju
-

Główne kierunki rozwoju modeli otwartych

- Publikowanie w modelach otwartych
- **Creative Commons:**
  - licencje i globalny ruch społeczny, Lawrence Lessig, 2001
  - szeroka akceptacja jako podstawy prawnej modeli otwartych
- Oprogramowanie *Open Source*:
  - rozbudowane traktowanie dziedziczenia i wtórnego użycia
- *Open data*
- *Open innovation*

Kilka referencji

- www.otwartanauka.pl
- www.icm.edu
- www.openaire.eu

- marekn@icm.edu.pl